

ELS BÚNQUERS DEL LITORAL DEL MARESME. UN ELEMENT PATRIMONIAL A PUNT DE DESAPARÈIXER

Us volem presentar la següent comunicació amb la intenció de donar-vos a conèixer el projecte de recerca que hem iniciat. Es tracta de la valorització patrimonial dels búnquers de la costa del Maresme, a través de la recerca històrica.

A tot el llarg de la línia de la costa de Catalunya, trobem disperses una sèrie de construccions de caràcter defensiu, que es remunten a la Guerra Civil espanyola (1936-1939). En principi tot sembla indicar que la iniciativa va partir de l'exèrcit republicà. Posteriorment, acabat el conflicte, foren reutilitzats per l'exèrcit victoriós, i fins i tot podria haver reforçat la línia construint-ne de nous.

Per acabar, la Guàrdia Civil en va fer servei per a tasques de vigilància costera. Alguns d'aquests elements o búnquers han arribat fins als nostres dies, altres ja han desaparegut a causa de vicissituds diverses. Els que han sobreviscut mantenen un estat de conservació heterogeni.

Excepte alguns com els d'Arenys de Mar, que han estat ocupats com a habitatge, la majoria han caigut durant tots aquests anys en l'oblit general; tot i ser un dels elements més quotidians per a molts dels ciutadans, sobretot a l'estiu per la seva proximitat amb la platja, així com pels usuaris assidus de la línia de Rodalies de la RENFE. I és que com diu Xavi Casinos (1998) parlant dels records dolents «fem l'impossible per no reviure'ls, perquè restin en el racó més recòndit de la ment». I és que una guerra mai no és un bon record, molt menys si es tracta d'una guerra intestina, la qual va separar pobles i famílies.

Tot just ens trobem en la fase inicial de la recerca, però avancem aquesta comunicació per demanar la col·laboració de tots vosaltres, ja que un dels primers objectius que ens hem plantejat preveu la possibilitat de trobar testimonis bé directes o, en el pitjor dels casos, indirectes, de primer ordre, que hagin viscut o coneguin algun fet relacionat amb la construcció o ús d'aquests búnquers.

Sabem, per exemple, gràcies a un document del Consell Municipal de Premià de Mar¹ que en la construcció hi van participar civils. En aquest document s'insta «a tots els ciutadans compresos en la mobilització general últimament decretada, que per imperatius de necessitat de guerra i defensa es trobaven en l'obligació ineludible de complir una o varies jornades de treball de sis hores cada una quan

així fossin requerits, mitjançant la presentació d'una tarja numerada, la qual es deurà entregar a petició de qualsevolga dels companys que formen la Comissió, a l'efecte de que se li avaluï degudament quant estigui complint la jornada».

Avalant aquest document, hem trobat una tarja nominal d'un ciutadà premianenc. També hem pogut parlar amb el senyor Josep Arbiell i Ribera², reclutat per quintes a l'exèrcit republicà i destinat a Mataró, en el cos d'artillers. Ens comenta que destinaven soldats a la construcció de búnquers, juntament amb voluntaris civils, sobretot de la CNT. El cos de guàrdia on estava destinat estava a la Torre dels Encantats, entre Arenys de Mar i Caldes d'Estrac, i el quarter a l'Hotel Titus. Un altre testimoni de Caldes d'Estrac³ ens comenta que el seu pare, Buenaventura Sobirà Salvaña, conegut com el menut de can Collet, feia de paleta a Caldetes i que va participar en la construcció dels búnquers de Caldetes i també en algunes poblacions veïnes.

Així doncs, en una primera aproximació podem comprovar l'heterogeneïtat de participants en la construcció d'aquests búnquers: voluntaris civils, altres no tan voluntaris, soldats de lleva, paletes (voluntaris?)...

Durant l'estiu de 1980, un de nosaltres va recórrer a peu el litoral del Maresme, realitzant una sèrie de fotografies. En aquestes fotos, directament o indirecta, es varen captar una quarantena de búnquers, pràcticament tots els que aleshores existien. Uns cinc anys més tard, en base a aquestes fotografies, es va començar a recollir material i fer diapositives per elaborar un estudi que mai no es va acabar.

Malgrat no haver passat molt de temps, algunes d'aquestes imatges ja constitueixen un document, ja que, donada l'evolució que ha tingut la costa, especialment a nivell urbanístic, alguns dels búnquers ja han desaparegut. Aquest estudi també ens servirà per avaluar l'evolució dels que encara hi són.

Queden molts altres temes per tractar. Així doncs, us presentem els principals objectius del nostre treball:

- Inventari de tots els búnquers del litoral del Maresme. Veure'n l'estat de conservació en què es troben i comparar-ho amb les primeres aproximacions que es van fer als anys vuitanta.

- Comprovar-ne les tipologies, la ubicació, possibles funcions específiques i tècniques constructives.

- Recuperar la memòria oral de persones relacionades amb aquests elements a través del moment de construir-los o en l'ús com a elements defensius.

- Fer una aproximació cronològica. Veure si tots responen a un mateix moment, o contràriament hem de parlar-ne de més. Verificar les diferents reutilitzacions i quan varen caure en l'oblit.

– Valoritzar la seva presència en el nostre àmbit urbà i patrimonialitzar aquests elements com a testimonis vius d'un moment històric molt concret de la nostra societat.

– Elaborar un model metodològic que altres investigadors de Catalunya o d'altres indrets del llevant peninsular puguin aplicar per ampliar el treball en altres àmbits geogràfics.

Jordi Montlló Bolart
Museu de l'Estampació de Premià

Joan Carles Alay
Societat Catalana d'Arqueologia

NOTES.

- 1.- Consell Municipal de Premià de Mar. Comissió de reclutament de personal per a Fortificacions de Guerra. Premià de Mar, febrer de 1937. Arxiu Museu de l'Estampació de Premià de Mar.
- 2.- Entrevista realitzada el 2 de febrer de 1998.
- 3.- Entrevista a la Sra. Anna Sobirà Ascon el dia 18 de juliol de 1998.